

ויש שכתבו דשיטפא דתלמודא הוא מדלעיל ושאר מקומות שאמרו כן כדי להעמיד סתם משנה כרבי מאיר, לכך נקטו זאת גם כאן אעפ"י שאין צורך ורווח. ומצינו עוד כיוצא בזה (עפ"י רמב"ן ותורא"ש).

דף צו

וכי ישאל איש מעם רעהו ולא רעהו עמו...'. בכך מדויק המשך הכתוב בעליו אין עמו שלם ישלם. אם בעליו עמו לא ישלם. לא נקט ברישא 'אם בעליו' כבסיפא – מפני שכבר נרמז בתחילת הפרשה שאין בעליו עמו כפי שדרש רב אשי, לכך אמר 'בעליו אין עמו' – כהנחה ברורה וידועה. [כיוצא בזה אתה אומר במה שדרשו (נדה לא.) אשה כי תזריע וילדה זכר... ואם נקבה תלד – אשה מזרעת תחילה יולדת זכר. דרשו כן מכך שלא אמר 'אם' בלידת זכר אלא בנקבה] (תורת חיים).

'שאלה לרבעה מהו... שאלה ליראות בה מהו...'. רש"י פרש האיבעיות על עצם חיובו באונסין, שמא אין דינו כשואל ופטור על האונסין. וכן נקט הריטב"א. וכתב שלפי הצד שדינו כשואל – ודאי יש בו פטור 'בעליו עמו'.

ואולם מדברי הרמב"ם (שכירות ב,ט) נראה שהספק אמור לענין 'בעליו עמו' בלבד. יש מפרשים שודאי חייב באונסין בכל שימוש שישתמש בה, כי השימוש בעצמו מחייבו באחריות אונסין, והספק הוא רק אם דינו כשואל משעה שלקה כשנוטל לצורך אותם שימושים, או לא. והנפקותא אם ייפטר משום 'בעליו עמו' אם לאו (ע"ש בלחם משנה ובמחנה אפרים דיני שאלה ג). או בדרך זו: כיון שאין זו שאלה מעולה, הגם שחייב באונסין שהרי כל הנאה שלו, מכל מקום דין 'בעליו עמו' שהוא חידוש, לא נאמר אלא בשאלה מעלייתא, שבכך מדבר הכתוב בסתם (עפ"י תורת חיים).

– 'שאלה ליראות בה' – את הפרה וכל כיוצא בה, אבל תכשיט שכל יעודו ושימושו להראות בו, פשיטא שהינו שואל (כ"נ פשוט. וע' תו"ח).

'שאל משותפין ונשאל לו אחד מהן מהו...'. כתבו הראשונים (ע' שיטמ"ק) שהספק אינו אלא בחצי של השותף שנשאל עמו, אבל בנוגע לחצי השני – אין ספק שחייב לשלם לו. ונראה שהשותף שהיה עמו אינו נוטל כלום באותו החצי שמשלם, שאין לשותף האחר להפסיד בגלל שנשאל לו זה. וכן בבעיה השניה, 'שותפין ששאלו...', כתבו ראשונים (רבנו יהונתן, נמוקי יוסף. וכן נראה מדברי הטור שמו, ג) שאין הספק לפטרו אלא על החצי. ודברי הרמב"ם (שאלה ב,ח) והשו"ע (שמו,יא) סתומים, שכתבו 'לפיכך אם מתה אינו משלם' ולא בארו שאינו אלא כלפי החצי (קצות החשן שמו סק"ג. ואין הדברים מוסכמים – ע' משנה למלך שאלה ב,ז).

בכגון ספקות אלו נסתפקו בענינים שונים. והאריך בנידונים אלו בשו"ת רב פעלים ח"א יו"ד ת.

'שאל מהאשה ונשאל לבעלה... קנין פירות כקנין הגוף דמי...'. הראב"ד (מובא בשטמ"ק) פירש שנידון זה, אם להחשיב את הבעל כ'בעלים' משום קנין הפירות אשר לו, הוא רק לפי הצד בספק דלעיל גבי שותף, שיש בו פטור ד'בעליו עמו', אבל לפי הצד שאין פטור זה בשותף, גם אם קנין פירות כקנין הגוף, אינו עדיף משותף ממש. ולפי זה אינו נפטר אלא מאותו חלק השייך לבעל.

והריטב"א חולק, שהספק הוא אם יש להחשיב את הבעל כ'בעליו' ממש, יותר משותף. ויש לפרש בשתי פנים; אם מטעם שההשאלה גופא מסתעפת מקנין הפירות, ולכך לגביה חשוב בעל הקנין-פירות עיקר (ע' שיטה), או כפי שבאר הגרש"ק (במערכת הקנינים ז-י) עפ"י סוגיות הגמרא (בב"ק צ. וגטין מח. וע' גם רשב"ם ב"ב נ סע"א) דלמ"ד קנין פירות מקנין הגוף, הוא הבעלים העיקרי, ואילו בעל קנין הגוף נידון כבעלים על זכויות עתידיות בלבד. ע' בהרחבה בשיעורי הגר"א עוזר שליט"א עה,ב.

'האומר לאפורופוס: כל נדרים...' ע' בנדרים עב:

'האומר לשלוחו צא והשאל לי עם פרתי מהו, 'בעליו' ממש בעינא וליכא, או דלמא שלוחו של אדם כמותו, ואיכא... האומר לעבדו, צא והשאל עם פרתי מהו...' נראה שאין הפירוש שהמשאיל שיעבד את עצמו לשואל, ושולח שליח או עבד לעשות במקומו את המלאכה שנשתעבד הוא לעשותה – כי באופן כזה נראה בודאי שיש כאן שאלה בבעלים. אלא הכוונה ששולח אדם אחר או את עבדו, להשתעבד. [וכוונת התוס' (להלן צט. ד"ה באומר) נראה שלדבר זה עצמו הוא אכן משועבד, לשלוח שליח או את עבדו במקומו, אבל לא שהוא עצמו אינו משועבד למלאכה]. ובאמת אין לו כח לשעבד אדם אחר, וודאי שהשליח משעבד עצמו מכחו העצמי. וגם לא שייכת כאן העברת כח מאת המשלח לעשות את המעשה שאליו הוא נשלח (כמו למשל בהפרשת תרומה או בגירושין).

הרי לפנינו ענין חדש ל'שלוחו כמותו' שלמדנוהו כאן; שליח שנשלח למעשה מסויים (ששלחו לעשות מלאכה במקומו), הרי שעל ידי עשיית שליחותו עומד השליח במקומו של המשלח כאילו עשה זאת המשלח, שעל כן על ידי השליח המושאל למלאכה אנו דנים כאילו הבעלים עצמם שאלים, שהרי השליח עומד תחתיו בשעה זו שהוא משעבד את עצמו. ומועיל הדבר להחשב 'בעליו עמו' (שערי ישר ז,ו, והרחיב באר את הדברים מכמה מקומות).

במה שכתב בכוונת התוס' להלן צט – בפשט דברי תורא"ש שם אין משמע כן. גם מפשטות דברי הפוסקים שהביאו דברי התוס' נראה שפרשו כמשמעות הפשוטה. וצ"ב.

'תיבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו, הני מילי שליח דבר מצוה הוא, אבל עבד דלאו בר מצוה – לא'. רש"י פירש (וכ"ה בראב"ד בשיטמ"ק) לפי שאין דיני שואל ומשאל נזהגים בו. ונטה מן המשמעות הפשוטה שאינו בר-מצוה – שהרי מסקנת הסוגיא בגטין (כג): שאין צורך בשליח בר מצוות. אלא שקשה לפירושו, הלא גם בעבד-כנעני שייכים כל הדינים הללו, בדברים שנתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בהם?

ויש לפרש באופן אחר: הואיל ונכתב (ונשנה) כאן בעליו, שלכך ממעטים שליח לפי דעה אחת, אם כן יש לומר שהעבד ממועט מכך שהרי אינו ממלא מקום ישראל, שהישראל שייך בכל המצוות והוא אינו שייך, ואין כאן 'בעליו' (עפ"י רמב"ן וריטב"א ועוד).

הגאון רעק"א תמה וכי אי אפשר שגם הבעלים אינם מצווים בכל המצוות, כגון נשים או עבדים שיש להם נכסים שאין לרובם רשות בהם? ואם נדחוק ונאמר שאכן באופן זה הדין ישתנה, הלא יכלו להסתפק כמו כן באנשים ששלחו נשים, שאין השליח בר מצוה בדומה למשלח. 'וה' יאיר עיני'.

לכאורה נראה לפרש שאין המיעוט משום מצוות שהאשה והעבד פטורים מהן, שאין זה ענין לדין בעליו עמו, אלא כלומר כיון

שהעבד אינו 'ישראל' שמפני כך אינו בר מצוה, אין אני קורא בו 'בעליו' – משא"כ אשה הנשלחת על ידי איש הרי היא כשאר שליח. וכן יש לזקוק בלשון הריטב"א 'הני מילי שליח ישראל דשייך בכל המצות אבל עבד... אינו ממלא מקום ישראל'. בספר אמת ליעקב כתב ליישב קושית הריטב"א על רש"י הלא גם בעבד שייכת השאלה. ויצא לחדש שתלומי שואל – שלא כבתשלומי נזיקין – ממון חדש הם ואינם נידונים כחליפי החפץ שהופסד, ועל כן אם העבד השאיל חפץ שלו ונתחייבו לשלם לו, יחול על התשלומין דין 'מה שקנה עבד קנה רבו'. ובשיטה מקובצת מובא (מהר"ש די יודש) שממעטים עבד מכי ישאל איש מעם רעהו – שזה כמותו, להוציא עבד.

עוד על דברי רש"י הללו – ע' חתם סופר או"ח קטז; שו"ת רעק"א תנינא קלט; שיעורי ר' שמואל קדושין יז: מא: וגטין יג:

(ע"ב) 'ואליבא דרבנן דאמרי שואל משלם לשוכר לא תיבעי לך... כי תיבעי לך אליבא דר' יוסי'... נתבאר לעיל לה: וע"ע אור שמח הל' טוען א, יב; בית ישי קיא הערה א.

'נמעלו בית דין...'. פרש"י: – של ישראל שבאותו דור, שכל תקנות משפט תלויה בהן, ועל ידיהן נהוגות חוקות המתוקנים לצבור מאז, והוי כמי שתקנו לו הם קנין זה ונמצאו הם המקנין לנכסי הקדש והוציאו לחולין.

– 'לכאורה תמוה מאד מה טיב ב"ד של אותו דור לתקנת-חכמים דקביעא וקיימא שאי אפשר לשנותה, ואין צריך לבית דין אלא לכופף אם מי לא ירצה לציית דין ותקנת חכמים וכיו"ב, או לדון אם יש איזה ספק בטענות ותביעות?

אבל הכוונה דכמו דכלל הדור נחשב אותו דור, ו'ציבור לא מייתי' (=אף כי יש מיתה כלפי יחידים, ה'ציבור' ככלל אין שייך בו מיתה), הכי נמי הבית-דין שהם עיני הדור, לא מייתי, וכאילו הוא אותו הבית-דין... וזהו כוונת לשון רש"י דבית דין של ישראל העוסקים בהנהגת ישראל לחוקי התורה ותקנת חכמים, הרי הם אוהזים מעשה אבותיהם של כל הב"ד שבישראל מימות עולם...'. (מתוך דברי סופרים לר' צדוק הכהן י עמ' 8).

ובספר בית ישי (קד. וע"ש עוד בהערותו בס' נב הערה ג) באר מה חילוק יש בין דיני ממונות, שבהם תקנות חז"ל מתחדשות בכל דור ודור, ובין שאר תקנות ומצוות דרבנן בעניני איסור והתר שאינן צריכות להתחדש [ואין לומר משום 'אין לך אלא שופט שבימך' – שהרי גם הוראת איסור והתר כלולה באותה פרשה 'בין דם לדם... ובין נגע לנגע'] –

ופירש לפי ש'דין' ללא כפיה אינו נקרא דין והרי הוא כהוראה בעלמא [וזו כוונת המדרש 'שופטים ושוטרים' – מלמד שאם אין שוטר אין שופט]. ולכן, דיני ממונות שהם ענין של שפיטה והשתררות, הרי אי אפשר לשפוט לדורות הבאים כיון שאין שייכות כפיה עליהם, לא כן תקנות איסור והתר שאין שם צורך לדין כפיה.

'אמר ליה ההוא מרבנן ורב חלקיה בריה דרב אויא שמיה'. על ביטוי זה – ראה במובא בגדרים נז.

'נימא לאו לאוקמא בכילתא שאילתה'. טעם זה צריך באור; אמנם לא שאלה כדי להניחה בכילה, אך כיון שמשמש בה וכל הנאה שלו מדוע אינו אחראי על מיתתה שמחמת המלאכה, והלא אפילו על מיתה שלא נגרמה מחמתו הוא אחראי, קל וחומר מחמת המלאכה? ויש לפרש, כיון שהמשאיל יודע ששאלה למלאכה ולא עיין בה היטב לדעת אם היא בת מלאכה וראויה

לעשותה אם לאו, הרי הוא הפסיד לעצמו ואין השואל אחראי לפשיעתו של המשאיל. ולפי זה, דוקא אם לא הכביד עליה במלאכה, אבל הכביד – השואל חייב. וכן אם חלתה הבהמה לאחר שעת שאלה, ועשה בה מלאכה ומתה – חייב. ואין חילוק בכל זה אם מתה בשעת מלאכה או אחר כך [שלא כדברי הרמב"ם שחילק בכך] (עפ"י רמב"ן ר"ן וריטב"א).
 [בוזה יש לבאר סברת הדין המובא בשלחן ערוך (שמ"א) שאם שינה השואל מאותה מלאכה ששאל למענה, ועשה מלאכה אחרת, אפילו היא קלה הימנה, ומתה מחמת אותה מלאכה – חייב. והסמ"ע (שם סק"ד) הקשה על כך הלא היה מותר לו לשנותה למלאכה קלה?
 ואולם יש לומר כיון שבסופו של דבר לא מתה מחמת פשיעת המשאיל אלא מחמת דבר אחר, הגם שהיתה יכולה למות מהמלאכה האחרת שלשמה הוא שאל, מכל מקום בפועל לא מתה מחמת אותה מלאכה. והרי זה דומה למתנה כדרכה שחייב השואל אע"פ שאילו היה עושה בה מלאכה באותה שעה, היה נידון כמתה מחמת מלאכה, ומדוע לא ייפטר עתה? אלא ודאי כיון ש'פשיעתו' של המשאיל לא יצאה לפועל אלא מתה מחמת דבר אחר – השואל חייב. (עפ"י אמת ליעקב להלן צו.)].

'דהווא גברא דשאל נרגא מחבריה ואיתבר' בפשיעה, או באונס שלא מחמת מלאכה (ריטב"א). אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיל אייתי סהדי דלאו שנית ביה'. מדובר היה במקום שמצויים הרואים שיכולים להעיד [וכדעת איסי בן יהודה לעיל פג.]. או הכוונה שאמר לו הבא עדים והיפטר, או הישבע (ראב"ד, רא"ש, ר"ש משאנך, ועוד. וכ"נ בטוש"ע שמד, א), אלא שלא רצה לפתוח לו בשבועה (ריטב"א).
 ובתורי"ד צדד לומר – שלא כמשמעות שאר הראשונים – שאין השואל נאמן בשבועה בלא ראיה, לומר מתה מחמת מלאכה.

*

(ע"ב) 'לפום חורפא שבשתא' –

'... אבל אין לסמוך אפילו על רופאים הרבה שלא תועיל שום רפואה בעולם, אלא צריך להביא כל הרופאים שאפשר, אף רופאים קטנים מאלו שהיו אצל החולה, כי לפעמים מכווין רופא קטן יותר מהגדולים, כי אף בענינים אחרים מצינו שלפעמים 'לפום חורפא שבשתא', שדבר פשוט נעלם מחכם יותר גדול, וחכם קטן ממנו נתכווין לדין האמת, וגם בעניני רפואה שייך זה עוד יותר. ובפרט ברופאים שלא כל כך ברור לעלמא מי הוא הגדול, וגם לאו מכל רופא אדם זוכה להתפראות' (מתוך אגרות משה חו"מ ח"ב עד, א).

דף צו

'ההוא גברא דשאל שונרא מחבריה, חבור עליה עכברי וקטלוהו...'. בתרומת הדשן (שכת. והובא בסמ"ע חו"מ שמ"ס ק"ח) הוכיח מכאן לנידון מאורע של חיל שודדים הבאים לבוזו ולשלול, ובני העיר יוצאים כנגדם להציל עדריהם, ושאל ראוברן שריון ושאר כלי זיין משמעון לרכוב עם בני העיר, ונפלו בני העיר ביד השונאים ונבוזו כליהם, ובכלל זה גם הכלים המושאלים שביד ראוברן – ופטרו מלשלם, מפני שהנזק ארע מחמת אותו שימוש שבשבילו הוא שאל, וכחתול שמלאכתו לצוד העכברים ולאכלם, וחבור העכברים כנגדו והרגוהו, שפטרו את השואל.

נחלקו רב אחא ורבינא האם הפטור הזה נדרש גם על המקרא שלפני פניו – פרשת שומר חנם, ומכאן שפטור בעליו עמו אמור גם בפשיעה, אם לאו – ואין פטור בפשיעה בבעלים.

א. להלכה פשיעה בבעלים פטור, כבכל מקום שנחלקו רב אחא ורבינא – הלכה כרבינא המיקל (עפ"י ר"ח רי"ף רמב"ם וש"ר. וע' ברי"ף וש"ר לעיל לה ובח"מ קג, ט שלכאורה נראה שנוקטים כרבינא להקל בממונות רק מצד הספק. וערמב"ם (שאלה ב, ח) שפסק בספקות לפטור בבעלים אבל בפשיעה חייב. ויתכן משום דהוי ספק ספקא. וע"מ"מ. וצ"ע). ונחלקו הראשונים בדין 'מזיק שלא בכוונה' בבעלים.

ב. נחלקו אמוראים בירושלמי (שבועות ה, א) האם השומר בבעלים צריך לישבע אם לאו (וע"ש בפני משה שפירש אם נשבע שלא פשע. וע"ע קצוה"ח רצא סקי"ח. ובנתי"מ (סקל"ד) נקט שחייב להשביע שבועה שאינה ברשותו ושבועה שלא שלח בה יד, והדעה בירושלמי שפוטרת – דוקא משבועה שלא פשע, שלפי אותה דעה פשיעה בבעלים פטור, לכך אין לו להשבע שלא פשע).

רב המנונא אמר שאינו נפטר עד שיהא עמו באותה מלאכה – כגון שנשכר לחרוש באותה פרה שהוא משכיר או לחמר אחר חמורו, ועד שיהא עמו מתחילה ועד סוף. ואולם השיבו על שני הדברים: גם אם יהא שאלו למלאכה אחרת (או לשום דבר בעולם, אפילו אמר לחברו השקני מים ושאל ממנו בהמתו והשקהו ונתן לו הבהמה. רמב"ם שאלה ופקדון ב, א) – פטור. וגם הזמן הקובע לפטור הוא שעת השאלה או השכירות, בין שנשאל עמו עם שאילת החפץ [כגון שהפרה עומדת בחצר השואל בשעה שנשאל לו ואינה מחוסרת משיכה, או שאמר לו: אינך נשאל לי עד שעת משיכת פרתך] בין שהיה הבעלים שואל לו מקודם, אבל שאל את הפרה ואחר כך שאל את הבעלים או שכרם – חייב, אפילו היו בעליו עומדים שם. ודרשו זאת מיתור הפסוקים, אם בעליו עמו... אם אין בעליו עמו...

א. התוס' פירשו שהזמן הקובע לענין זה הוא כשמוזמן עצמו לילך ולעשות עבודתו, אבל שעת האמירה קודם עסק המלאכה להישאל לו – אינה קובעת לענין שאילה בבעלים (ונראה שכן יש לדייק מלשון הרמב"ם (שאלה ב, א), שהתחלת הפעולה [או אולי אף הזימון אליה] קובעת). והראב"ד (בשיטמ"ק) חכך שמא תחילת הילוכו להתעסק בשאילתו היא הקובעת להחשב 'בעליו עמו', או יתכן ששעת האמירה קובעת, אף קודם תחילת ההליכה – כל שלא חזר בו לבסוף משאילתו. וכן נטה המאירי [וכ"נ מתוך שנקט הראב"ד לעיקר – ע' במובא בר"ן צו. משמו. ואולם אם מראש נתחייב באמירה להישאל לו לזמן אחר, כגון שאמר אעבוד לך בצהריים – אין כאן שאילה בבעלים כעת. ואף כשלא הזכיר זמן קבוע – יש אומרים דוקא בשכירות אבל בקבלנות לא נקרא בבעלים עד שיתחיל במלאכה. עפ"י מאירי פא. וכ"מ שם בראב"ד בשיטמ"ק. וע' הג"א].

ב. כשעושה מעשה קנין-שאלה שיחול לאחר זמן, נראה שהשעה הקובעת היא שעת התחלת חלות השאלה ולא שעת המעשה. כן נראה ללמוד מדברי הראב"ד להלן צח: במשך עתה לשם שאלה מידית ושכירות עתידית.

ג. לדעת רוב הפוסקים, פטור שאלה בבעלים אמור גם כשעשה ביזמת עצמו ללא בקשת השואל.

דף צו

רכב. א. האם יש הבדלים בין סוגי השימוש השונים של השאלה, לענין דיני השואל האמורים בפרשה?
 ב. האם בעל בנכסי אשתו הריחו בגדר 'שואל' או 'שוכר' אם לאו?

א. נסתפקו בגמרא באדם ששאל בהמה לרבעה, האם שימוש כזה שאינו כדרך, מחשיבו כ'שואל' להתחייב באונסין. וכן נסתפקו בשאלה כדי להראות בה (שיחשב כעשיר ויקיפוהו באמנה. רש"י), שמא אינו כשואל מפני שאין לו שימוש בגוף החפץ. וכן שאלה לעשות בה פחות משה-פרוטה, או שאל שתי פרות לעשות בשתייהן שוה-פרוטה. ועלו כולם ב'תיקו'.

א. כן היא שיטת רש"י וריטב"א [ולפי הצד שיש כאן דיני שאלה – ודאי בבעליו עמו – פטור. ריטב"א]. ולדעת הרמב"ם והמאירי הספקות אמורים רק לענין פטור 'בעליו עמו', ואילו כלפי חיוב אונסין אין חילוק בסוגי השימוש (ע' לה"מ מחנ"א. וכן נקט בתורת חיים להלכה, דלא כמשמעות השו"ע שמו, א).

ב. כיון שלא נפשטו הבעיות – פטור השואל בכולם (ריטב"א), ומ"מ חייב בגנבה ואבדה כדין שומר שכר, כל שיש לשואל הנאת שוה פרוטה, שהואיל ונהנה מהנה (רמ"ה, רא"ש).

ב. בעל בנכסי אשתו (נכסי מלוג), הסיקו שאינו כשואל וגם לא כשוכר [משום השעבוד לפרקונה, תחת פירות. רש"י] אלא גדרו כלוקח.

כתבו התוס' שדינו כשומר חנם לענין חיוב בפשיעה.

והראב"ד (בשיטמ"ק) כתב שמסתבר שחייב בגניבה ואבידה לבעלים, שהוא נכנס תחתיה. ודעת הרמב"ם הרמב"ן והריטב"א, וכן נקט הר"ן לעיקר – שהבעל פטור אף מפשיעה לפי שאת זכותה של האשה לקח. ועל כן אם החפץ שאול ביד האשה, היא חייבת בגניבה ואבידה [ומשלמת אם יש לה ממון משלה, או לכשתעמוד ברשות עצמה] אבל לא באונסין (עפ"י רמב"ן ורבנו יהונתן). ואם מתה – הבעל חייב בגניבה ואבידה, כדין יורשים המחזיקים בחפץ שאול שביד אביהם (ריטב"א). ואם הודיעה לבעל שהיא שאולה – הרי זה נכנס תחתיה (רמב"ם שאלה ב, יא). והוא שקיבלה על עצמו בשאלה (ראב"ד שם).

רכג. אלו אופני שאילה דינם בספק האם נפטר השואל משום שאילה בבעלים אם לא? אלו אופנים שנויים במחלוקת? ובאלו נסתפקו ופשטו?

האופנים המסופקים: שאל משותפין ונשאל לו אחד מהם. וכן: השאיל לשותפין ונשאל לאחד מהם – האם נפטר משום בעליו עמו אם לאו (הואיל ואין סברא לפטור שאלה בבעלים, והרי זה כחידוש שאין לך בו אלא חידושו. עתוס').

א. יש מפרשים הספק רק על החצי, אבל חצי של השותף השני – ודאי חייב. וי"מ הספק על חלק חברו או על שני החלקים (עתוס' שטמ"ק ומשל"מ שאלה ב, ז; קצוה"ח שמו סק"ג).

ב. בספק השני מדובר בכגון ששאלו לחרוש בקרקע משותפת, אבל שותפים בעסק אחר או שני אנשים שאינם שותפים ששאלו פרה בשותפות, יש במשמע שתהא שאולה לזה מחצית מהזמן ולזה מחצית מהזמן, וכאילו כל אחד שואל בפני עצמו הוא, ויש כאן 'שואל' שלם כלפי כל אחד (ריטב"א עפ"י רש"י).

כאמור לעיל, שאל בהמה לרבעה; שאלה ליראות בה; לעשות בה פחות משה-פרוטה; שאל שתי פרות לעשות בהן ש"פ – לשיטת הרמב"ם (שאלה ב, ט) נסתפקו בכל אלו אם יש בהם פטור 'בעליו עמו', ונשאר הדבר בספק. ואילו לרש"י הספק הוא בעיקר דין 'שואל'.

דין הספקות שהמוציא מחברו עליו הראיה, ואם תפס – אין מוציאים ממנו (עפ"י רבנו יהונתן; רמב"ם ב, ה). ולענין פשיעה כתב הרמב"ם שמשלם. וע' מ"מ).

האופנים השנויים במחלוקת: שאל מהאשה (מנכסי מלוג) ונשאל לו בעלה; אשה ששאלה ממנו דבר ונשאל לבעלה; לרבי יוחנן שאמר קנין פירות כקנין הגוף – נחשב הבעל כמשאיל או נשאל הלכך נפטר משום שאילה בבעלים, ולריש לקיש שאינו כקנין הגוף – חייב.

א. פירשו ראשונים 'שאל מהאשה' – ששאל מהבעל [שהנכסים בשימוש] בהסכמת האשה (עתוס' וחדושי הר"ן וריטב"א – שאל"כ אין זו 'שאלה').

ואילו הר"ד חזר ופירש ששאל מהאשה בלא דעת בעלה. והסיק שאילו היתה היא נשאלת לשואל, היה פטור משום 'בעליו עמו' שהרי קנין הגוף שלה הוא, אעפ"י שהשאלה שלא ברשות.

עוד כתב שאילו שאל מהבעל פרת מלוג ונשאל לו הבעל – תלוי הדבר במחלוקת חכמים ורבי יוסי; לחכמים השואל משלם לבעל הרי שהוא ה'בעלים' ופטור, ולרבי יוסי השואל משלם לאשה והבעל יאכל פירות כבראשונה, ואם כן השאלת עצמו עמו אינה פוטרת.

ב. יש שכתבו שהדברים אמורים רק לפי הצד בספק דלעיל שבשותפין יש דין 'בעליו עמו', אבל לפי הצד השני חייב שהרי אין לבעל אלא שותפות (עפ"י הראב"ד בשיטמ"ק). והריטב"א נקט לעיקר שאין הדברים תלויים, כי למ"ד קנין פירות כקנין הגוף הרי כאן 'שואל' ו'בעלים' שלמים (וע"ע שיטה).

ג. הלכה כריש לקיש בזה שאינו כקנין הגוף, הלכך השואל מן האשה ונשאל לו בעלה – אינה שאלה בבעלים (רי"ף; רמב"ם ב,ו).

ד. משאיל שהשאל עצמו למלאכת נכסי מלוג של השואל – יש לומר שודאי נחשב 'בעליו עמו', ואף אם קנין פירות לאו כקנין הגוף, סוף סוף נשאל למלאכת פירותיו של השואל, ולא גרע מ'השקני מים' (עפ"י תורת חיים. יעו"ש שצדד בזה).

האומר לשלוחו צא והישאל בשבילי עם פרתי – תלו זאת במחלוקת רבי יונתן ורבי יאשיה לענין שליח בהפרת נדרים, אם שלוחו כמותו לענין זה (מפני שנאמר כאן 'בעליו' (ערמב"ם), או מפני שכתוב כן פעמיים. עתוס').

רבנו חננאל הרי"ף והרמב"ם (שאלה ב,ו) פסקו כר' יאשיה שאין השליח כמו בעליו (ר"ה כתב שכן דייקי קראי. והרמב"ן והר"ן פקפקו על טעם זה. והרי"ף כתב שכן נראה ממהלך הסוגיא – וערמב"ן. והראב"ד פקפק בראית הרי"ף, אבל לא השיג על הרמב"ם). והר"ן נקט שפטור מפני הספק, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

האופנים שנסתפקו ופשטו: האומר לעבדו, צא והישאל עם פרתי – פשט רבא לרב עיליש: מסתבר שיד העבד כיד רבו ופטור.

א. אם הוא עבד שאינו שלו, נראה שלפרש"י יתכן שאין בזה פטור 'בעליו עמו' כיון דלאו בר מצוה הוא, או שמא יהא הדבר תלוי במחלוקת רבי יונתן ורבי יאשיה בשליח (ערמב"ן).

ב. נשאל העבד שלא לדעת רבו – אינה שאלה בבעלים (רמב"ם שאלה ב,ה). והתוס' (צט. ד"ה באומר) כתבו: דוקא כשנשאל הרב בעצמו ושולח העבד במקומו [יש מי שפירש דבריהם: לא שנשתעבד לעשות מלאכה בעצמו ושולח העבד לעשותה במקומו, אלא שנשתעבד מעיקרא לשלוח את עבדו. שערי ישר ז,ז], אבל השאל פרתו ועבדו – אין זו שאילה בבעלים. ונראה שיש ראשונים שאינם סוברים חילוק זה (ע' חדושי הר"ן שם).

גזל פרה והשאילה לאחר ונשאל הגולן עמה – הסיק בתורי"ד שאין כאן פטור 'בעליו עמו' הואיל והבעלים יכול לעמוד עם השואל בדין הרי הוא 'בעליו' ולא הגולן. ומשמע שלפי מסקנת דבריו אם הבעלים נשאל למלאכת השואל – הרי כאן 'בעליו עמו' נובעת הריטב"א וש"ר נראה לכאורה שאין כאן תורת 'שאלה' כלל. וה"ה שוכר שהשכיר בתוך ימי שכירותו לאחר, או שואל שהשאל, ונשאל הבעלים עם השוכר/השואל השני – פטור. ואם נשאל השואל הראשון לשני – חייב.

רכד. נכסים שנפלו לאשה נשואה ויש בתוכם נכסי הקדש שאינם ידועים – מתי הנכסים יוצאים לחולין, ומי הוא המועל בהם?

נכסי הקדש שבין הנכסים שנפלו לאשה – הבעל מעל לכשיוציאם, אבל בעודם צרורים ומונחים – לא קנאם בעל ולא יצאו לחולין (ואפילו נטלם הבעל או נטלתם האשה ונתנתם לו – אין כאן מעילה מפני שלא נתכוונו להוציא מרשות בעלים אלא סברו שלהם הוא. עפ"י תוס').

דפים צו – צז

רכה. השואל כלי ונשבר – האם יכול לשלם בשבריו בתוספת השלמת דמים, או שמא חייב לשלם כלי שלם כבתחילה?

רב הורה במעשה שבא לפניו באחד ששאל גרון מחברו ונשבר (בפשיעה) – שישלם גרון מעולה וטוב כמו ששאל. ורב אסי ורב כהנא חלקו. ואמרו בגמרא שהלכה כמותם, שמחזיר לו שבריו וממלא לו דמי כלי. כן פרש"י, שהנידון הוא אם חייב לשלם כלי מתוקן. ורבנו שמואל ורמב"ן וש"ר פירשו שלדברי הכל יכול לשלם בשברי כלים, ואפילו בסובין – ככל תשלומי נזיקין, אלא המחלוקת היא לענין הנשיאה בפחת שבין שעת השבירה לשעת העמדה בדין (או אונס שארע לאחר ימי השאלה ואמר לו טול את שלך. רמב"ן); האם השברים ברשות המשאל ולו הוזלו [שאינן שינוי קונה לשואל כבגולן], או ברשות השואל. וכן פרש ריב"ם (בתורא"ש: ריב"א) אלא שהוסיף נפקא מינה גם בלא פחת; האם פותחים לשואל שישלם דמי כלי שלם ואין מלמדין אותו לשלם השברים, או מלמדין אותו לשלם השברים מפני שהם ברשות המשאל עדיין.

רכו. השואל דבר מחברו, האם חייב במקרים הבאים:

- א. שאל בהמה וכחש בשרה או מתה מחמת מלאכה.
- ב. שאל חתול, וחברו עליו עכברים והרגוהו או שבלע עכברים רבים עד שמת.
- ג. מלמד תינוקות ושאר בעלי אומניות הקבועים בעיר, ששאלו מהם בני העיר דבר, ונאנס או אבד.
- ד. תלמידים ששאלו מרבה דבר ונגנב מהם, או הרב ששאל מתלמידיו.
- ה. אמר לו השואל למשאל בשעת שאלה 'השקני מים'; השאל בהמה ויצא עם השואל לסייעו בטעינתה.
- א. שאל בהמה וכחש בשרה מחמת מלאכה – בתחילה נסתפקו בדבר, והסיק רבא שאפילו מתה מחמת מלאכה פטור, כל שכן כחשה.
- א. דוקא כשלא הכביד במלאכה פטור (רמב"ן), אבל הכביד עליה או שחלתה כשהיא שאולה ואח"כ מתה מחמת מלאכה – חייב (ריטב"א).